

Olaf Rude: Portræt af Harald Henriksen, 1905

Blyantstegning, 26 x 19 cm

Ole Lindboe

Naturens spejl

Maleren Harald Henriksen

Forord af Klaus Rifbjerg

Naturens spejl

Maleren Harald Henriksen

© Ole Lindboe, Hans Henriksen, Thaning & Appel, 2008

Foto: Hans Henriksen

Grafisk tilrettelæggelse og billedbehandling: Peter Fagerdal, StudioGrafico

Omslag, forside: Ege ved stranden, Skejten, 1924. Træsnit

Bagside: Motiv fra Jyderup, 1925. Akvarel

Bogen er sat med Janson Text og trykt hos Narayana Press, Gylling, 2008

www.haraldhenriksen.dk

ISBN (xxxxxxx)

Bogen er udgivet med støtte fra

Ny Carlsbergfondet

Felix-fonden

Konsul Georg Jorck og hustru Emma Jorcks Fond

Velux Fonden

Kong Frederik og Dronning Ingrid's Fond

Sommerlandskab

Akvarel, 44 x 55 cm

”Tit når jeg har gaaet Ture i det danske Landskab ...har jeg ønsket mig en stor Haand. En helt æventyrlig Haand, blot for at kunne kærtregne en hel Ager på en gang og mærke det vajende Korn med Haandfladen som knitrende Silke”.

Knud Sønderby i "Forsvundne Somre", 1946

INDHOLDSFORTEGNELSE

Forord	8
Nu og dengang	11
Engang i naturen	14
Natur og landskab	25
Barndom og læreår	43
Det daglige brød	49
At rejse	54
Den klassiske modernisme	57
Tegning, akvarel, træsnit	65
Et liv i kunst – liv i kunsten	81
Fra dagbøgerne	90
Fra breve	94
Billedgalleri: Tidlige arbejder	96
Bylandskaber	100
Hverken by eller land	108
Andre arbejder	110
Efterord	142
Litteratur	144
Curriculum	145

Forord

Harald den stille

Det forgangne århundrede var modernismens og avantgardismens storhedstid, alt blev afprøvet, og meget lidt fik lov at blive stående. Sådan ser det i det mindste ud på overfladen. Kigger man nærmere efter, viser der sig en række brudflader, hvor i det mindste spor af det forbudte kommer til syne. Og man kan roligt tilføje, at uden det gamle ville der ikke være noget nyt.

Det er avantgardens naturlige ret at forkaste al kunst, der ligger før de ny ideers gennembrud, ja det er simpelthen en måde at få dampen op på. Man er beruset – som Baudelaire foreslog var det nødvendigt, hvis man mente noget med kunsten og livet – man er i besiddelse af en skråsikkerhed, der nedkalder evig fortabelse over de syndere, som ikke retter ind under parolerne, som det skete hos surrealistene, der var uden nåde – selvom man måske skulle tro, det stort set var bedre at rette ud end at rette ind.

Men under det aggressive storhedsvanvid, som leverer en del af de hestekræfter, der bærer en ny idé frem, må nogen komme i klemme, og her taler vi ikke kun om dem, der af mangel på talent må og skal gå til bunds under den første brådsø, men om en del stilfærdige, afgjorte talenter for hvem et tilsyneladende opslidt udtryk ligger naturligt for hånden og som derfor føler sig mindreværdige og kørt ud på sidesporet, når de får besked på, at det de går og bakser med er fuldkommen ligegyldigt og under ingen omstændigheder kunst.

I Harald Henriksens tilfælde viser ingen af billederne, at han går rundt med ulivssår efter det tyvende århundredes bråvallaslag mellem de kunstneriske ismer. Han er hvad han er: en naturmaler i en stolt dansk tradition, hvor hverken en Johan Thomas Lundbye eller en Købke eller en Philipsen eller en L. A. Ring har haft noget skamme sig over, ja man kan ligefrem sige, at det Henriksen fø-

rer videre, er det samme som Jacob Paludan og Knud Sønderby og Frank Jæger tager op efter Johannes V. Jensen og udvider i retning af noget svalere, mere gennemlyst, mere melankolsk end den vitalisme, Himmerlændingen red på og som ind imellem førte ham ud i noget, han selv kaldte ”flyveprosa”.

Men man skal lægge mærke til, at der gennem den rolige overflade og det forårskøligt nøgterne hos både forfatterne og maleren bryder et nysyn frem, som er unikt i århundredet og ejer – netop i dansk sammenhæng – en originalitet som megen importeret himmelstorm ikke kan hamle op med.

Harald Henriksen havde været i Berlin og set det meste af det, der kom til at vende op og ned på alting, også Pablo Picasso, men det blev mødet med Paul Cézanne der gjorde stærkest indtryk. At inspirationen fra ham var levende, kan man forsikre sig om ved at nærlæse et billede som ”Fra Frederiksberg Have, ca. 1931”.

Eller man kan se på ”Landskab med pløjemand” med den influenzafebergennemlyste himmel, hvor Hjorth Nielsen kigger med over skulderen, og både Ring og Rude har et ord at skulle have sagt, alle på deres egen måde modernister med stærkere eller svagere klang i mælet – med på det ny uden et øjeblik at svigte det, som andre vil kalde ”det gamle” som – når det kommer til stykket – er den strøm, der holder hjertet i gang og med størst overbevisning fortæller os, hvem vi er og hvad vi kommer af.

Tag andenviolinen ud af orkestret og konstruktionen bryder sammen, tonebilledet bliver falsk. Jeg ved ikke, hvor man skal placere Harald Henriksen, men symfonien ville være mangelfuld uden hans indsats. At se på hans billeder er som at betragte sig selv og de veje, man har gået, omvekslende, henrivende, sludkolde, blæsende, danske. Det kan man faktisk godt blive både rørt og taknemlig over.

Klaus Rifbjerg

Fra Fyns Hoved, udsigt mod Mejlø, 1946

Akvarel, 45 x 57 cm

Nu og dengang

Årstiderne i Danmark har helt deres eget væsen. Somrene går grønne ind i erindringen, akkurat som blæsende novemberdage, tindrende forårsdage og tunge januardage gør det. I vore dage opleves det danske vejr ofte som et udvisket forløb mellem grønne vintre og hvide somre. Men det ændrer ikke ved, at vi altid har klare oplevelser af vejret og årstiderne.

Husker vi derimod bagud i tiden, træder forskellene tydeligere frem: Dengang var der glødende sommerdage, hvor alt opløstes i gult. Dengang var der isnende vinterdage, der bredte sit hvide tæppe ud over alt. Dengang var der forskel på en novembersol og en marts-sol. Vi synes, det var dengang, lærken slog sine triller henover juni måneds høje himle, og solsorten fløjtede blødt og melodisk i varme sommeraftener. Eller er det bare erindringen, der med sit store slør driller vores evne til at huske præcist, når det gælder hændelser langt tilbage i tiden?

Vi kan naturligvis til enhver tid slå op i gamle almanakker og læse alt det eksakte om kulde- og varmegrader, om antal regndage, om sne i kaskader, isnende blæst, og uendelige somre. Det er de nøgne meteorologiske facts. Men det er slet ikke rigtig besked, ligesom en vejrmedling dårligt kan forudsige, om morgendagen bliver smuk eller ej. Naturens stemninger og de følelser, det fremkalder, kan der ikke sættes tal på.

Hvis vi for alvor skal kunne forestille os, hvordan det var dengang, det var før, skal vi gå til kunsten: Vi kan for eksempel lytte til Carl Nielsen, vi kan læse Knud Sønderby, og vi kan se billeder af eksempelvis Johannes Larsen, Edvard Weie, Karl Isaksson eller Erik Hoppe – hvis vi vil forstå den danske natur og det danske vejrs særlige karakter.

Og netop kunstmalerne har hver deres egen optik på naturen. Et hvert dansk vejrlig kan helt sikkert aflæses i farverne, de anvender. I de mange grønne, brune, gule, grå, røde, sorte og hvide farver, som igen udspringer af den danske natur. Farverne signalerer i sig selv naturens karakter og årstiden.

Dansk billedkunst er rig på fine landskabsmalere. De grupperede sig næsten efter de forskellige landskaber rundt i landet: Skagensmalerne, Fynboerne, Bornholmermalerne og Odsherredsmalerne. De fandt deres motiver i skoven, i de bløde enge, ved stranden, i de bølgende kornmarker, ved den stille skovsø eller i de brune lyngbakker. Var der køer eller heste på marken, måtte det med ind i billedet. Og malerne drog af sted ud i naturen med staffeli og malerkasse, satte sig godt tilrette, eller stillede sig op og tog sagligt bestik af naturens panorama. Man kunne naturligvis ikke skildre naturen uden at have haft den på nærmeste hold.

Tit var det ikke nok at stå med sit lærred og fæstne farverne og formerne rigtigt. Der måtte også tages mange skitser, så der var stof til at arbejde videre, når man nåede hjem i atelieret.

Harald Henriksen (1883-1960) var en af malerne fra den store landskabstradition i begyndelsen af 1900-tallet. Han debuterede i 1913 og udviklede sig stiltfærdigt til en forfinet og lyrisk skildrer af den danske natur.

Harald Henriksen blev født og var ung kunstner i en tid, hvor maleriet – som så ofte før – var ved at ændre karakter. Modernismen var begyndt at skabe uro i kunsten. Der var opbrud på flere fronter. Hans gode ven Olaf Rude var – til trods for sin klassiske baggrund – blevet dybt optaget af den revolutionerende kubisme, som den buldrede frem med Braque og Picasso i spidsen. Ismerne kæmpede om synet på virkeligheden og om i hvilke retninger kunsten skulle bevæge sig.

Men Harald Henriksen holdt roligt fast i sit naturalistiske udgangspunkt midt i en verden i hastig bevægelse. Han blev aldrig træt af naturen og landskabet og aldrig færdig med at gengive det med naturalistisk fortolkende følsomhed. Som grafiker og især akvarelmaler var han eminent. Hans oliemalerier var mere tunge i udtrykket, men ikke desto mindre præget af en ærlig autenticitet og et solidt håndværk.

I slutningen af 1800-tallet var impressionismen slået igennem i Europa. Claude Monet malede sine første rigtige impressionistiske værker i 1872, og siden da var ingenting det samme. Impressionismen kom også i høj grad til at præge dansk malerkunst. Tidligere var Italien målet for den obligatoriske dannelsesrejse for danske kunstnere, nu blev det i stadig større grad Frankrig. Om maleren Harald Henriksen blev påvirket af den franske bølge? Måske svagt, måske ikke. Og dog kan man i hans akvareller finde en let og sprød tone, som også ses i flere franske maleres akvareller fra de år.

Han var i det hele taget mere forsigtig end mange andre. ”Han hører ikke til dem, der råber højt”, skrev en samtidig kunstkritiker. Og af samme grund – kunne man gætte – kom han aldrig frem i første række. Men måske var forklaringen også den, at han ikke ville undsige traditionen og give sig det moderne i vold. Ikke desto mindre huskes han, selv om det ikke var hans stil at mase sig frem eller gøre sig til. Han gjorde sig blot umage, og så måtte resten komme af sig selv. Men hans bidrag til dansk naturalisme og landskabskunst er ikke desto mindre personligt og markant. I bogen her man ser hvordan.

Engang i naturen

”Naturen, det billige skidt” sagde Poul Henningsen engang. Det var i byerne fremskridtet sejrede. I hvert fald ikke på landet, der til gengæld blev omfattet af en stadig større nostalgisk længsel, jo mere man klumpede sig sammen i byerne. Så måtte man jo ud i sommerlandet, når man var en bybo, der trængte til ro og ferie fra hverdagen. De moderne kunne se naturen som en slags sentimentalt sætstykke, noget man mest brugte om sommeren, inden man skulle tilbage til det virkelige liv med dets naturlige travlhed.

Sommerdag i Bjergene, ca. 1950

Olie på lærred, 46 x 60 cm

Landskab med pløjemand

Akvarel, 61 x 49 cm

Juniluft, 1960
Akwarel, 33 x 47 cm

Gudruns hus, Bjergene, ca. 1948
Farvetræsnit, 43 x 57 cm

Vejsving, tøjbrud, ca. 1952
Akvarel, 46 x 60 cm

Det danske landskab ændrede sig radikalt op gennem 1950'erne og i årtierne derefter. I år 1900 var Danmark overvejende et landbrugsland. I 1950 arbejdede der stadig flere i landbruget end i industrien. I 1957 vendte udviklingen, så nu var der flere i industrien end i landbruget. Den store indvandring fra land til by slog igennem. Og i landbruget ændrede en omfattende mekanisering hele landbrugets måde at fungere på. Op gennem 1950'erne blev antallet af traktorer større end antallet af heste. Den grå traktor ved navn Ferguson erstattede den brune hest Lotte. En af de store tabere i den udvikling var det danske landskab. Det mindskedes hele tiden, og naturen har siden været på tilbagetog. Det betød også – set med kunstneriske briller – at naturen som identitetsskabende faktor blev stadig mindre. Dette slog efterhånden også igennem i malerkunsten.

Bøgeskov med anemoner, 1946
Farvetræsnit, 46 x 58 cm

Men for Harald Henriksen – og mange andre malere med ham – forblev skildringerne af naturen det centrale kunstneriske udsagn. Og deres billeder blev tillige et vidnesbyrd om det danske landskab, som det så ud før byggeri, trafik og landbrugets stordrift uigenkaldeligt forandrede det.

Huse ved stranden, Bjergene 1934

Akvarel, 31 x 46 cm

NATUREN SOM NOSTALGI

Naturen spillede en stor rolle for de fleste danskere. Det var her, man tog ud for at rekreere sig. ”Man sku’ altid bo på landet, aldrig lave andet”, lød det i en kendt sommervise fra 1950’erne, og Lille Per tog med familien til Bornholm og sang ”Hej for dig og Hej for mig”. De rige havde deres steder: Man tog til Skagen og ferierede på det fornemste, eller man tog til de nordsjællandske kyster, fra Hornbæk til Tisvildeleje og promenerede i strandkanten, iført stråhat og parasol. Var der tale om kortere ture, kunne man også nyde naturen i Dyrehaven, hvor man iført sommerhat og festligt humør kunne indtage sin medbragte mad, mens havens flotte kronhjørtede dannede en dekorativ baggrund. Forresten var de selv samme kronhjørtede et yndet motiv i den tids folkelige fiduskunst.

Idag bliver det af mange opfattet som en særlig nostalgi at dyrke naturen. Det er jo noget, der ligger et sted ude til siden i synsfeltet, når vi suser ad motorvejen, eller som flimrer forbi vinduet i intercitytoget. Dansk natur er for mange en parcelhushave eller sommerhushave, omgærdet af en hæk og sat omhyggeligt i scene med blomsterbede, velordnede fliser, parasol og Weber-grill.

Men for kunsten var naturen dengang et uopslideligt motiv. Danske malere som L. A. Ring og H. A. Brendekilde skildrede for godt hundrede år siden livet på landet, og turde også godt lægge en social indignation ind i beskrivelsen af husmænd og daglejere. Men senere kom malere som Peder Mønsted til, og så fik romantikken lige en tand for meget. Det var nostalgi, så det lignede spekulation.

NATUREN SOM SPEJL

Den store tyske landskabsmaler Caspar David Friedrich (1774-1840), der havde studeret i København, før han vendte tilbage til Tyskland og endte med at blive en af de største og mest berømmede tyske kunstnere, var tydeligvis romantiker, når han skildrede naturen

Forårsdag ved Vallensbæk, ca. 1943

Akvarel, 46 x 58 cm

i sine billeder. Hans malerier var fyldt med drama og episk kraft. For ham var naturen en slags spejl af det menneskelige sind. Og således kom Friedrich til at karakterisere en særlig side af naturbeskrivelsen hos mange malere, nemlig at vise naturen som sindbillede. Det var der masser af symbolik i, ikke mindst religiøs eller metafysisk.

Naturen var også det uregerlige, der skulle tæmmes. Naturen stod for det oprindelige, det ægte. Et menneske, der ikke var i pagt med naturen, var ikke i pagt med sig selv. Naturen var symbol på den vildskab, som nødvendigvis måtte civiliseres, for at mennesket kunne fremstå afklaret og modent – og som den, der bestemte over naturkræfterne.

NATUREN SOM LÆNGSEL

For Harald Henriksen var naturen tydeligvis en længsel. Efter det oprindelige. Måske en slags religiøs længsel? Helt sikkert en længsel efter det ægte. Og først og sidst: en længsel efter frihed. Ved at gå ind i naturen og så at sige have sit hjem i den kunne han finde en særlig form for frihed.

Og hvordan indfangede han dette? Ved bestandig at iagttage naturen og dens mange facetter og ved så minutiøst som muligt at gengive, hvad han så. Ved at gentage og variere. Så lidt, så meget. Så snævert, så uendeligt. Derved skilte han sig ud fra mange af sine samtidige. Han vidste – og viste – at naturen spejles lige smukt i den mindste gren på et træ, som den gør det i den farvespektakulære aftenhimmel. Han var, mere end mange andre kunstnere, de upåagtede natursceneriers mester.

Gennem hele livet var han stærkt optaget af naturen. Man kan – sat på spidsen – sige, at det var den, der forløste hans talent.

Træ, marker i sne
Farvetræsnit, 20 x 28 cm

Natur og landskab

I billedkunstens danske guldalder var naturen et ophøjet og yndet motiv – sammen med mennesket var den kunstens hovedtema. Og den danske natur stod hjertet særligt nær. Nok var Danmark, som Hans Edvard Nørregaard-Nielsen ironisk har formuleret det, ”et lille lavlandet bondeland uden herlighedsværdier”. Set med udenlandske øjne kunne landskabet synes fladt og forskelsløst. Men selv om vi ikke havde bjerge, så havde vi da Møns klint og klitterne ved Skagen. Og nok havde vi ikke uendelige vidder, men vi havde havet omkring os med de lange kyststrækninger. Og var der ikke de store kontraster i landskabet, så havde vi da himlen og skyerne i deres fabelagtige, omskiftelige formationer.

C. W. Eckersberg (1783-1853) er med rette blevet kaldt det danske landskabsmaleris fader. Men han var ikke den eneste. En maler, som i mindst lige så høj grad kom til at tegne den fornemme landskabs-tradition, var J. Th. Lundbye (1818-1848). Men der var naturligvis andre. Man kunne nævne Jens Juel, Janus la Cour, Dankvart Dreyer og, et par generationer senere, Fritz Syberg.

Året før Harald Henriksen blev født i 1883 oprettede Kristian Zahrtmann sin malerskole, som en afdeling af Kunstnernes Studie-skoler, der igen var et alternativ til det formalistiske og konservative Kunstakademi. Det var i de år, hvor naturalismen stadig var den stærkeste maleriske retning i Danmark. Fynboerne udgik fra Zahrtmanns skole, men også kunstnere som Sigurd Swane, Harald Giersing og Karl Isakson gjorde det.

Arbejdet på skolen bestod i arbejde efter model, og læreren docerede, hvordan det skulle gøres. Men han var ikke alene om at påvirke eleverne. Den naturalisme, som voksede frem i 1880'erne, havde taget inspiration efter de nye franske strømninger, og det havde Zahrtmanns elever opdaget.

Strand, 1949
Akwarel, 43 x 55 cm

Ellemosen, Tisvilde, 1938
Akwarel, 47 x 63 cm

Harald Giersing havde f.eks. søgt inspiration hos den franske maler Gauguin. Dennes lethed i penselstrøget fik ham til at erklære, at nu ville han male enkelt og stræbe efter at få billedet til at ”synge”, og han skrev i et notat 1906, at ”ligesom Musikkens Indhold er Melodi, Rytme og Harmoni, er Billedkunstens Flader, Farver, Linier og Rum”.

IMPRESSIONISMEN

Den franske impressionisme var et oprør med den tids stivnede akademiske kunst, og impressionismen kom til at fejre store triumfer. Men kun de færreste oprør får alle med sig, og sideløbende med den eksperimenterede impressionisme blev der stadig arbejdet mere traditionsbundet overalt i europæisk maleri. Det gjaldt i England og Tyskland, selv om England med J. W. Turner (1775-1851) tidligt fik en maler, som med spektakulær kraft synliggjorde springet fra det traditionelle landskabsmaleri til den ny impressionisme.

For danske malere, og også for Harald Henriksen, fik Turner skelsættende betydning. Hvordan den engelske maler fik lyset til at knitre blev et eksempel til beundring, og hvordan han mere og mere opløste sine motiver og lod lyset være billedets kraft, var noget, som mange kunstnere forsøgte at tage ved lære efter. Turner blev med rette et fyrtårn i europæisk kunst.

TRADITION OG VARIATION

Det danske landskab havde fortsat sine solide fortolkere. Der var f.eks. Fynboerne, som forfatteren og maleren Gudmund Hentze kaldte ”den fast sammenbrændte klump af bondemalere” – det var under ”bondemalerstriden” i 1907, symbolister mod realister. Især Fritz Syberg, Peter Hansen og Johannes Larsen tegnede den tradition. Og der var Theodor Philipsen, Saltholm-maleren.

Et par årtier senere, i 1932, udstillede kunstnersammenslutningen Corner for første gang. Det var i Vester Voldgade. Her mødte man frodige talenter som Karl Bovin, Kaj Ejstrup og Erik Raadal. Corner kom mere end nogen anden kunstnersammenslutning til at tegne den mere traditionsbundne del af naturalismen i landskabsmaleriet.

Flere af Corners medlemmer kom fra Odsherred, der længe havde tiltrukket malere. Her var det billigt at bosætte sig – og det særlige lys faldt blødt nedover bakkerne fra Vejrhøj, vestpå ud over havet og indefter over Lammefjordens flade og frodige marker. Men landskaberne i Odsherred var ikke de eneste, der trak malere til sig. Nordsjælland kunne også byde på meget. Allerede hundrede år tidligere havde Johan Thomas Lundbye så at sige vist vejen ved at sætte kursen mod Nordsjælland. Der var mange efter ham.

Cornermaleren Ole Kielberg, som var en af de yngre kolleger Harald Henriksen beundrede, blev en af flere store skildrere af de nordsjællandske landskaber. Hans billeder havde både tyngde og let poesi i sig. Og Kielberg var ikke bleg for at fokusere. Sine blomsterbilleder kunne han variere i det uendelige, uden at det virkede som rutine. Men der var selvsagt mange andre end Kielberg, som følte sig tiltrukket af det – set med danske øjne – varierede sjællandske landskab.

En anden maler, hvis naturbeskrivelse stod Harald Henriksen nær, var Søren Hjorth Nielsen (1901-1983), der kom til København som ung. I starten var det de københavnske forstads kvarterer, herunder kolonihaverne, som optog ham. Senere blev det det københavnske værtshusliv og de mennesker der holdt til der, som kom ind i hans motivkreds. I begyndelsen af 1930'erne kom han i kontakt med Corner-gruppen, hvilket var med til at udvikle hans interesse for landskabet, – især Odsherred og Nordsjælland blev steder han dyrkede, ud fra en både forfinet og streng grafisk optik.

Sjællandsk sø, tidligt forår
 Akvarel, 33 x 41 cm

I STREG

Også tegnerne følte sig tiltrukket af de sjællandske landskaber. En af dem, der måske smukkeste kunne skildre landskaberne, så man følte man måtte derud for at se dem igen, var Ib Andersen, hvis sirlige og poetiske tegninger prydede mange magasinfor­sider og bogomslag.

I nyere tid har en maler som Ulrik Hoff også dyrket de nordsjællandske landskaber, men måske mere som et påskud for at skabe billeder, der var mættet af farve og stemninger – mere end de var helt

akkurate gengivelser af naturen nord for Storkøbenhavn. Nordsjælland havde (og har) sine steder. Asserbo. Fredensborg. Tisvildeleje. Området omkring Gurre. Og længere over mod Arresø og Roskilde fjord. Ja, overalt i Danmark var der gode steder for malere, der ville skildre naturen.

Snelandskab, ca. 1950
 Akvarel, 37 x 46 cm

KÆRLIGHED TIL ÅRSTIDERNE

En maler som Harald Henriksen kunne finde sine motiver næsten overalt og på alle årstider. Kunstkritikeren Kai Flor skrev: "Det er i Landskabsakvarellerne... Harald Henriksens Temperament som Maler taler sit personligste Sprog. Her møder man hans Kærlighed til vore Årstider, til Forårets hvidt blomstrende Frugttræer, til den milde, bløde Regnvejrstemning, til Kystlandets Klint og Novembers mørke Pløjemark, der måske bærer en Anelse af det Vemod, der er knyttet til hans Malersind".

Blomstrende frugttræer, ca. 1933

Akvarel, 46 x 56 cm

Nekseløbugten, vinter 1919

Akvarel, 55 x 76 cm

Harald Henriksen kom i 1916 til "Bjergene" i Nekseløbugten for første gang, men vendte tilbage i 1917, 18, 19 og flere gange senere i livet. Han boede hos stedets lokale, hvoraf de fleste dengang var boelsmænd, – nøjsomme bønder på små jordlodder under Dragsholm gods (se også side 20, 34, 35 og 83).

Bjergene ved Vejrhøj, 1930
Olie på lærred, 60 x 54 cm

Karen ved Nexeløbugten, 1917
Olie på lærred, 62 x 69 cm

LUNDBYES STEMME

Harald Henriksen var en flittig rejsende i Danmark. Set med hans øjne var det danske landskab rigt og varieret – og fyldt med gode motiver. Han kom sjældent i Jylland, men var over det meste af Sjælland. Og han tog til Thurø, til Brandsø og til Fyns Hoved, hvor han malede første gang sammen med Olaf Rude i 1914 og ofte vendte tilbage til.

I 1916 satte han for første gang kursen mod egnen omkring Vejrhøj, Odsherreds "bjerge". Han lejede sig ind på et husmandssted og gik hver dag ud for at male. Herfra skrev han i et brev til sin tilkommende kone Karen: "Sad omkring det sted hvor Lundbye har malet. Han kom og talte med mig...". Det var netop på stedet for billedet "Kolås Skov ved Vejrhøj", 1846. Og J. Th. Lundbye var jo faktisk den første kunstner, der (omkring 1840) skildrede landskabet omkring Vejrhøj og nedover mod Vallekilde. Lundbye betød i det hele taget uendelig meget for Henriksen, ja, var vel det største forbillede.

Omtrent på dette sted blev billedet på side 34 malet.

NOGLE TRÆER, EN MARK...

Men der var andre steder. Eksempelvis Skejten - det klassiske oldtidslandskab på Lollands østkyst med store egetræer på de flade, fugtige overdrev, som også Olaf Rude har dyrket. Han var der første gang i 1911 og igen i vinteren 1920, hvor han boede i længere tid hos Thorkild Rude (bror til Olaf Rude). Også i 1911 arbejdede han i en periode sammen med Rude i Marielyst på Falster, hvor der i de år var en livlig kunstnerkoloni. Og der var Roskildeegnen, Bognæs og Lellinge ved Køge, hvor han slog sig ned flere gange, tiltrukket af åen og dens løb gennem marker og skov. Ved Bramsnæs vig boede han i flere vintre i 1920'erne på gården Krabbeslund (i de samme stuer hvor Chr. Winther i eftersommeren 1849 som nygift boede og arbejdede). Og der var Røsnæs med bakker og klinger, hvor Lundbye også havde arbejdet. Og inden for den korte rækkevidde var der Brønshøj Mose (nu Utterslev Mose) og naturligvis Frederiksberg Have, som altid har tiltrukket kunstnere. Han boede ganske tæt ved og vandrede ofte i parkhaven.

Generelt gjaldt det dog for Harald Henriksen, at det konkrete sted ikke var det væsentlige. Nogle træer, en mark, et gærde, en vej, en strand eller en grøftekant var alle motiver, der interesserede ham.

Vejret gav ethvert stykke natur karakter. Selv om han ikke i sine unge dage var vild med vinter, regn og sne, fik det som motiv med årene en stadig større betydning i hans billeder. Det grå landskab. De nøgne træer. Sneen i klatter på markerne eller det tidlige forår med blæst og våde marker. Alle scenerier vi gang på gang møder i hans billeder.

Tidligt var han intenst optaget af vejr. I dagbøgerne fra 1901-02 er der ikke en dag uden nøje beskrivelse af himlens udseende, temperatur, vind og solens stilling.

Brønshøj Mose, forår 1923
Akvarel, 44 x 53 cm

Brønshøj Mose, ca. 1933
Træsnit, 22 x 36 cm

Brønshøj mose, 1949
Træsnit, 21 x 38 cm

Strand på Røsnæs, 1943
Akvarel, 45 x 62 cm

Klint, Røsnæs, 1949
Akvarel, 46 x 62 cm

På Røsnæs arbejdede Harald Henriksen ofte i 1940'erne og 50'erne, særlig fascineret af klinterne og skrænterne på sydkysten. J. Th. Lundbye, som var født i det nærliggende Kalundborg, vandrede og malede her i 1843 og 1847. Fra hans dagbog august 1843: "Da jeg kom derhen saa jeg Leerskrænten gaa næsten lodret ned til Vandet i de deiligste vilde Former... det saa ud som der aldrig kom Mennesker her..."

Røsnæs, udsigt over Kalundborg Fjord, 1958
Blyantstegning, 27 x 38 cm

På Røsnæs sydstrand
Foto, 1948

Egetræ, Skejten, ca. 1930
Farvetræsnit, 31 x 43 cm

Barndom og læreår

Harald Henriksen kom til verden i Odense i 1883. Hans far fremstillede sæber (sæbesyder hed erhvervet) og moderen drev en lille broderiforretning i byen. Slægten på mødrene side stammede fra bønder og præster på Fyn – faderens familie ved vi intet om.

Harald havde to ældre brødre og en lille søster, som døde kun fem år gammel, – da Harald var syv. Familien bestod desuden af mormor, der var enke efter en rugbrødsbager. Familien boede i et lille bindingsværkshus i Claregade i det indre Odense. En barnepige, ”gamle Marie”, som han elskede højt, hentede og passede Harald hver dag.

De første år af Harald Henriksens liv var trygge. Men da han var syv ændredes det hele brat, – lillesøsteren døde, og kort efter begik faderen selvmord i en alder af 50 år. Det vides ikke, hvad der drev ham hertil (var der måske en sammenhæng med datterens død?). Han blev fundet nede ved Odense å og døde kort efter af blodtab. Harald Henriksen skrev langt senere: ”...en revolution i vor lille familie. Et nyt og alvorligt kapitel begyndte...”.

Selv mordet blev et tabu i familien. Det var noget, man aldrig talte om. Hvad det senere betød for Harald Henriksen ved man ikke meget om. Og man kom slet ikke til at kunne aflæse det i hans kunst.

Fra starten var det ikke forudsigeligt, at han skulle blive kunstner. Han startede som kontorlærling i en alder af 17 år, efter at have bestået sin præliminæreksamen. Det var dengang sikkert at være ”noget på et kontor”. Og den unge Harald var dygtig til regnskaber og havde i øvrigt orden på sine ting. Han fik et mindre job ved handelsfirmaet Elias B. Muus i Odense, men ville gerne væk fra sin hjemby. Efter tre år i Odense rykkede han videre og blev bankassistent i Landmandsbanken i København. Her blev han frem til 1911. Nogle år forinden, i 1906, havde han dog overvejet at sige sin stilling op.

Kontorlivet kedede ham ubeskriveligt, men for sin mors skyld blev han ved. Hun var jo ubemidlet enke efter 1890.

Men i 1908 tog den unge bankmand så alligevel og pludseligt til omgivelsernes overraskelse orlov i et år, og drog til Australien, hvor han arbejdede i sin ældre broders sukkerrørsplantage.

Interiør fra kunstnerens værelse på Østergade i København, ca. 1906

Olie på lærred, 47 x 52 cm

DE FØRSTE MALERIER

Men inden da var han begyndt at male. Allerede fra 17-års alderen strejfede han, når der var tid, rundt i naturen omkring Odense og gjorde iagttagelser. Som 18-årig lavede han sine første oliemalerier, og i 1904 blev han, efter at være kommet til hovedstaden, elev hos maleren Vilhelm Tetens (1871-1957), der selv havde gået hos Kristian Zahrtmann. Undervisningen foregik hver aften i Tetens atelier på Gammel Kongevej. Tetens var en af dem, der ikke gjorde oprør mod sin gamle lærer, som mange andre gjorde det. Han var en af de mere anonyme malere og koncentrerede sig især om interiørbilleder og portrætter.

Vilhelm Tetens blev kendt for sine blide, afstemte farver og for sin evne til at lade lyset forme de nære motiver. Som lærer var han grundig og god til at lade sine elever udvikle sig i deres eget tempo. Harald Henriksen havde stort udbytte af undervisningen. Her lærte han for alvor håndværket i det at male. Og for den unge Harald blev Tetens mere end en lærer. Han blev en faderfigur og en ven for livet.

DE TRETEN

I 1907 kom Harald Henriksen ind på Teknisk Skole, hvor han søgte et kursus i tegning og maling, der blev ledet af maleren Holger Grønvold. Han, der en snes år tidligere havde uddannet "Fynboerne", havde nu også William Scharff, Olaf Rude, Jais Nielsen og mange flere blandt sine elever. Han havde et skarpt øje og øvede stor indflydelse, – men kunne dog også tage fejl; han frarådede f.eks. på det bestemteste William Scharff at blive maler – "du har absolut intet talent" lød dommen.

I 1912 søgte Harald Henriksen ind hos maleren Johan Rohde (1856-1935), der videreførte Kunstnernes Studieskoler efter at Zahrtmann havde trukket sig tilbage i 1908. Rohde var en kendt skikkelse i sam-

tiden, en betydelig maler og er beskrevet som en brobygger mellem klassicisme og modernisme. Han var en af initiativtagerne til Den Frie Udstilling, og han beskæftigede sig, udover sit maleri, også med design af møbler og sølvtøj, ligesom han var en anerkendt kunstkritiker. Hos Rohde kom Henriksen i en meget mere direkte og dynamisk kontakt med tidens kunstliv, og Rohde støttede ham, – iøvrigt også ved at anbefale ham til legater.

Men den unge kunstner havde allerede gjort sig bemærket. Han var i 1909 kommet med som gæst hos kunstnersammenslutningen ”De Tretten”. På den første udstilling her havde han tre landskabsbilleder fra Australien med. De eksisterer så vidt vides ikke mere.

Sammen med denne gruppe udstillede han to gange, i 1909 og 1910, men efter den tredje udstilling i 1912, splittedes gruppen efter en række konflikter. En del af medlemmerne havde været med den tidligere redaktør af ”Gnisten” Carl Jensen i Frankrig og set, hvordan man malede der.

Da de kom hjem igen, var deres kunstneriske verdensbillede væltet. I Frankrig havde de set Picasso og set, hvordan kubismen så at sige satte en helt ny dagsorden for maleriet. En af dem det nye gjorde stærkest indtryk på var Olaf Rude, der senere i en periode omkring 1918 lavede kubistiske billeder.

I KLEMME?

Harald Henriksen var en af dem, der måske kom lidt i klemme i denne konflikt. Han var nok levende optaget af alt det nye, der kom fra Frankrig, men han ville ikke sådan uden videre ændre sit eget maleriske udtryk, så han fortsatte med at dyrke naturen og det naturalistiske udtryk. Det gjorde han godt og solidt. Og i 1913 debuterede han på Kunstnernes Efterårsudstilling. Her kom han efterfølgende til at udstille adskillige gange, fra 1913-16 og igen i 1919 og 1927.

Charlottenborgs Forårsudstilling inviterede ham indenfor i 1916 og her udstillede han næsten hvert eneste år frem til sin død i 1960. Også Charlottenborgs Efterårsudstilling tog vel i mod ham. Kollegerne i censurkomiteen var slet ikke i tvivl om hans talent, og her udstillede Harald Henriksen fra 1922 og frem til slutningen af 1940'erne.

ANERKENDELSE I PRESSEN

Den første større presseomtale fik Harald Henriksen, da han i 1916 sammen med syv malerkammerater udstillede i Indianerhytten på Grønningen. Her skrev Politiken: ”Harald Henriksen derimod husker man godt. Der er navnlig nogle Akvareller fra det allertidligste Foraar, der efter et Besøg staaer præget i Erindringen som en Fornemmelse af selve den tunge Tøvejrslæst i Marts over vanddrukne Marker”.

Nationaltidende var ikke mindre positiv i sin vurdering: ”Men størst Interesse knytter sig til Harald Henriksens Landskaber, som vi allerede på de Unges Efterårsudstilling i ”Den Frie” modtog et meget gunstigt Indtryk af. I ”Grønningen”, hvor han møder med et stort antal Billeder, gør han sig overordentligt smukt gældende. Især vækker hans i allerbedste Forstand moderne billede fra Valby med dettes stærke Forenkling af Flader og Linier Opmærksomhed ikke alene ved det nye maleriske Syn, der her kommer frem, men ogsaa som eksempel paa, hvor godt og smukt Resultatet bliver, naar nye Ideer udnyttes med Fornuft og Smag”.

Sin solodebut fik han i 1920 i et af den tids mindre gallerier, Fru Vige og Co., i det indre København. Siden udstillede han regelmæssigt, bl.a. i Kunstboden, i Kunsthallen (også København), og siden igen hos Ramme-Larsen. Kort efter hans død afholdt Bachs Kunsthandel på Gl. Strand en mindeudstilling.

Motiv fra Valby, 1916
Olie på lærred, 56 x 67 cm

Det daglige brød

På Harald Henriksens tid var der som nu mange kunstnere, som havde svært ved at leve af deres maleri. Det gjaldt også ham.

I perioden 1915 til 1923 arbejdede Harald Henriksen som kostumier på Det kongelige Teater. En af hans store opgaver var den danske førsteopførelse af Richard Strauss' opera "Salome" i 1919; endvidere tegnede han kostumer til talrige balletter og skuespil. I disse år tilbragte han megen tid på teatret og så de fleste forestillinger.

Harald Henriksen var tilknyttet Den Kongelige Porcelænsfabrik i to omgange. I den første periode, fra 1912 til 1930, arbejdede han som deltidsansat i kurantafdelingen for underglasur. Selvom arbejdet her ikke var selvstændigt skabende, var det helt fint for maleren, for her lærte han meget om farvesammensætning og nuancer i porcelænet. Og det var her han mødte den unge porcelænsmalerinde Karen Rasmussen, som han blev gift med i 1918.

I den anden, og kunstnerisk væsentligere periode fra 1947 til 1960 ansatte fabrikken ham som signerende unika-maler, for nu var han slået igennem som kunstner og havde vist sit fine talent for tegning og akvarel. Han havde ingen faste arbejdstider, men kunne komme og gå helt frit. I denne periode skabte han en lang række store vaser, krus og skåle i underglasur. De blev alle hurtigt afsat.

KOSTUMETEGNINGER

– fra Det Kgl. Teaters Arkiv og Bibliotek

Herodes og Herodias i Richard Strauss' "Salome", 1919

Modsatte side:

Bøddelen i "Salome" 1919
Jochanaan i "Salome" 1919
Narraboth i "Salome" 1919

Cleopatra i balletten "En nat i Ægypten" 1918
Fra balletten "Lackschmi" 1922
Rajahen i "Lackschmi" 1922

Snestorm, Brandsø, 1925
Farvetræsnit, 30 x 43 cm

Fra 1947 til 1960 skabte Harald Henriksen en lang række store vaser, krukke og skåle i underglasur.

I arbejdsværelset på Den Kgl. Porcelænsfabrik
Foto, ca. 1951

At rejse

For de fleste kunstnere er enhver rejse en mulighed for at skaffe sig nye indtryk. Danske malere tog tidligt af sted på dannelsesrejser til bl.a. Grækenland, Italien og Frankrig. Her var der både kultur og natur at komme efter. Og her havde mange af de store forbilleder arbejdet. For Harald Henriksen var ønsket om at rejse ud også stort, selv om han ikke havde penge nok til længere studieophold.

I 1927 tog han på sin første egentlige studierejse til Berlin. Som rejsekammerat havde han maleren Olaf Rude. På de store museer dernede så han alle de store tyske landskabsmalere, og det var noget, der gjorde indtryk. De to venner så også en van Gogh-udstilling og en række værker af impressionisterne. Og særlig fik de set nærmere på den store mester Cézanne. Den allernyeste kunst var selvfølgelig også at se i Berlin. Årene efter første verdenskrig havde sat en revolution i kunsten igang, ikke mindst i Tyskland. Allerede i 1917 havde Axel Salto i avantgarde-tidsskriftet "Klingen" berettet om den "falanks af ny kunst", som stormede frem overalt i Europa.

Palazzo Vecchio, Firenze, 1954
Akvarel, 47 x 62 cm

Denne kunst var ifølge Salto ”en international bevægelse”, der ville gøre op med alle de kendte dogmer. Bevægelsen fik også sin danske fortrøp, selvom langt fra alle fulgte med.

Herhjemme udsendte forfatteren Rudolf Broby-Johansen i 1922 sin forkætrede digtsamling BLOD (”ekspressionære digte”), der varslede den nye revolutionære holdning i kunsten. Den kostede sin forfatter en (betinget) fængselsdom og konfiskering af oplaget for utugtigt indhold. Og det konservative borgerskab i Danmark rystede på hovedet. Hvad andet kunne man vente sig af sådan en galsindet bolsjevik?

Harald Henriksen iagttog med åbne øjne – men måske også med en vis distance? – alt det nye, som pibede frem i kunsten ude og hjemme, men det fik ham ikke til at ændre sig egen kunstneriske kurs.

ANDRE REJSER

Til gengæld fik han til fulde indfriet sine forventninger om kunstnerisk inspiration og udsyn, da han besøgte Italien – selv om man kan sige, at det kom sent i hans liv. I 1954 rejste han første gang derned, til Firenze, for at studere de store mestre. Og fem år senere vendte han tilbage, denne gang til Rom. Dette besøg fandt sted i hans sidste leveår, men var ikke desto mindre en meget stor oplevelse for ham.

Begge rejser og al den kunst, han så, påvirkede ham dybt. Her mødte han den klassiske kunst og den store arkitektur, som han kun kendte fra bøgerne. Det bekom ham vel, og det bekræftede ham nok i arbejdet med det klassiske udtryk.

Det ses tydeligt i de akvareller og træsnit, som kom ud af de to rejser.

Den klassiske modernisme

Kunsten har sine store ismer. Set helt fra oven er de som store strømninger, der sprænger sig frem i et hidsigt opgør med traditionen. Set med et mere nuanceret blik glider de over i hinanden, befrugter måske endda hinanden og får mange kunstnere til at krydse frem og tilbage over grænserne.

Da de store ismer dundrede frem i det 20. århundrede, ramte de selvsagt også danske kyster. I årene fra 1910 og frem til den første verdenskrig var Paris eksempelvis et trækplaster for flere danske kunstnere. Den franske hovedstad var dengang centrum for de vigtigste europæiske kunstneriske strømninger. Da Harald Giersing og Sigurd Swane i 1906-07 var taget til Paris, var det Fauvismen, som var det helt store. Men ismerne skiftede hurtigt i de år. Og i årene 1907-11 var det kubismen, som var sensationen. Picasso og Braque havde vist vejen til et maleri, som helt og aldeles og konsekvent brød med alle kendte principper for perspektiv, komposition og især rumopfattelse. Kubismen blev et nybrud, som ramte den klassiske kunst som et jordskælv. Det kom også til at skille vandene i Danmark, – og dog gik der en tid hvor de moderne og de mere gammeldags malede side om side.

For Harald Henriksens ven Olaf Rude var Paris også et møde med alt det bedste i kunsten. Han skrev senere om et af sine ophold hernede: ”Tilegnelsen forløb ligesom af sig selv i naturlig Rækkefølge: først Manet, Monet, Pissaro, Impressionismen i Durand-Ruels Butik og Privatsamling, så Gauguin, van Gogh, og navnlig så, jeg husker ikke hvor, Matisse og hans Fæller og endelig, som det sidste og stærkeste Indtryk: Picasso. Vi havde hos Vollard set en stor Udstilling af hans tidligere Ting, da hos en anden Kunsthandler hans første kubistiske Arbejder dukkede frem; det er for mig ganske umuligt at sige Dem, hvad jeg følte ved Synet af disse Ting, det var Porten ind til en ny Fløj af Malerkunstens Palads, der blev slaaet op for mig”.

Fra Frederiksberg Have, ca. 1931

Olie på lærred, 57 x 52 cm

*”Heller ikke Naturalismen kan undgaa den Virkeligheds-
omdannelse som følger af selve Kunstens Væsen”.*

Georg Brandes, 1887, i afhandling om Emile Zola

OPRØR I DANSK KUNST

Nok var inspirationen fra udlandet stærk, men det ændrede dog ikke ved, at traditionerne trivedes. Det pæne landskabsmaleri, blomsteropstillinger og sirlig grafik var der meget af i datidens kunst. Og pludselig dukkede der nye opgør frem. Kunstnernes Efterårsudstilling var i de tidlige år kendt som stedet, hvor traditionen foldede sig ud og fornyelserne aldrig kom i overtal. Men i 1917 og 1918 blev det anderledes.

På KE i 1917 vakte nogle af de udstillede værker heftig debat. Karl Larsen udstillede billedet ”Trappeopgang”, der med sit forvredne perspektiv tangerede kubismen. Vilhelm Lundstrøm udstillede to små collage-billeder, hvor han havde brugt forskellige affaldsmaterialer, bl.a. avispapir, en tobaksmærkat og sølvpapir. Dét havde man ikke før set på vore kanter – og forargelsen var stor.

De gamle kunstanmeldere meldte fra. Og en rasende universitetsprofessor, bakteriologen C. Jul Salomonsen blandede sig også i debatten og tordnede: ”de nye Kunstretninger er som smitsomme Sindslidelser”. Han kaldte det dysmorfisme. En positiv anmeldelse fik Lundstrøm dog af arkitekten Poul Henningsen, der roste kunstneren for hans kompositionssans og ”stoflighed” i udtrykket.

Året efter blev det ikke bedre, set med traditionens øjne. Modernismen var for alvor kommet til Danmark og det bekom ikke alle vel. I Politiken noterede kunstanmelderen Knud Pontoppidan lidt syrligt, at ”Publikum har kunnet vederkvæges ved en sund og opbyggelig Forargelse”.

At fronterne blev trukket hårdt op illustreres af maleren Svend Johansens udtalelse i 1916: ”...vi tager skarpt Afstand fra al Naturalisme – fra alt Kompromis-Maleri”. Og af Harald Giersings aforisme fra ”Klingen” 1916: ”Naturen er intet, Billedet af den alt”.

TILBAGE TIL TRADITIONEN

Men så nemt gik det nu alligevel ikke for de moderne. Omkring 1919-20 svungede pendulet den anden vej. De modernistiske eksperimenter holdt så at sige en pause. Malerne var begyndt at vende tilbage det mere klassiske maleri, der indbefattede at det figurative igen kom ind i billedet. Det gjaldt malere som Harald Giersing, Karl Larsen, William Scharff og Olaf Rude. Rude opholdt sig i lange perioder på Bornholm, og Scharff tog hjem til Tisvilde. Landskabet kom igen til syne i dansk maleri, om end den naturalistiske synsvinkel så at sige var blevet nuanceret.

For Harald Henriksen var denne udvikling ikke uvelkommen. Han havde jo hele tiden holdt fast i landskabet og naturen som sit vigtigste motiv, og det glædede ham, at vennen Olaf Rude igen havde nærmet sig traditionen.

Alligevel kan man ikke sige, at Harald Henriksen tilhørte den tunge ende af traditionen. Han var trods alt lettere i sit anslag og mere sangvinsk i sin tone end mange af de malere, som havde bosat sig på landet – Odsherred, Sydfyn eller Bornholm. Når han f.eks. tog bymotiver som Amagertorv eller Højbro Plads under behandling, havde han en sikker sans for såvel byens tårne som cyklister og fodgængere i gadebilledet.

I et farvetræsnit fra 1935 fra Strøget kommer hans sans for det pulserende gadeliv helt frem, så man føler, man står midt i det hele, omgivet af dyttende automobiler og snakkende fodgængere. I det hele taget var hans "bylandskaber" en ejendommelig kontrast – måske en slags modvægt – til de nøgne og sommetider dystre landskaber.

For enhver maler, der dyrker naturen, er der steder, hvor man bare må hente sine motiver. I Danmark har malerne typisk delt sig op i grupper, der hver kom til at dyrke sit særlige landskab: Skagensmalerne, Fynboerne, Bornholmermalerne og Odsherredsmalerne er de kendte eksempler.

Haand i Haands Hjørne, Strøget, København, ca. 1935

Farvetræsnit, 36 x 30 cm

**Storkespringvandet og
Højbro Plads, vinter**
Farvetræsnit,
44 x 36 cm

For Harald Henriksen var Midtsjælland et yndet mål. Han satte sig i et tog, stod af i en lille stationsby (ofte Lejre eller Borup), og gik eller cyklede ud til markerne og skovene med malerkassen over skulderen.

Men ellers var der muligheder overalt. Orkede man ikke at tage toget eller cyklen ud til mere uforstyrrede naturområder, var der altid en fredelig have, man kunne sætte sig til rette i. Naturen var det givne, og det var før nogen begyndte at tale om forurening og miljø. Og naturen var lig med frihed.

I et interview i Frederiksbergbladet fra 1933 kom Harald Henriksen ind på sit forhold til naturen. Han sagde: ”Jeg mindes stadig min Barndoms og Ungdoms Glæde over Naturen i Odense og Omegn, og det var Naturglæden, som førte mig ind på Maleriet...”.

Senere i interviewet fortalte kunstneren om sine første år og om sin tilskyndelse til at blive kunstner: ”Jeg synes, det var frygteligt at sidde indespærret på et Kontor Dagen lang og i 1911 tog jeg til min Families Rædsel det Skridt at opgive min gode faste Stilling... men noget må man jo ofre for den herlige frie Tilværelse”.

I det samme interview bliver kunstneren også spurgt om sit valg af motiver, og han svarer: ”Jeg maler både By og Land. Og jeg må indrømme, at jeg holder mest af den Aarstid, vi nu er gået ind i. Tiden fra November til Skoven atter bliver grøn. Jeg holder af Efterårets grå Stemning... Sommeren kan forekomme mig som et nødvendigt Onde. Men jeg har naturligvis også malet mange Sommerbilleder... egentlig er det jo dejligt alligevel”.

DEN STORE KUNST

Dansk kunst var selvfølgelig ikke en isoleret ø i havet. For Harald Henriksen som for mange andre var der store kunstnere i udlandet, som man først og fremmest måtte studere i bøgerne – senere helst på rejse, hvis man altså havde råd.

Da Harald Henriksen i 1908 tog til Australien for at arbejde hos sin ældre bror, gik turen over London, og mens han ventede på skibslejlighed videre, måtte han ind på bl.a. National Gallery på Trafalgar Square. Her hang Turner, Constable og en række andre af de store engelske mestre side om side. Han så Corot, som kom til at stå hans hjerte nær. Her fik den unge fynbokunstner sit første store indtryk af verdenskunsten, og det glemte han aldrig. I et brev til en ven beskrev han oplevelsen: ”Jeg saa alle Gallerier, hvad der fik mig til at slaa Kraftspring af Glæde...” lød hans begejstrede udsagn.

Men hvad betød mødet med verdenskunsten for ham? Cézanne, Corot, Matisse og Turner var klart blandt de verdenskunstnere, der i særlig grad bevægede ham. I hans arbejdsværelse hang i mange år en reproduktion i næsten fuld størrelse af Cézannes billede "Moulin sur la Couleuvre, a Pontoise" fra 1881. Han havde set billedet i Berlin i 1927 og blev dybt optaget af det. Og bøgerne om Cézanne blev tydeligvis studeret flittigt.

Et andet billede, der gjorde et helt specielt indtryk, var Matisses portræt af Madame Matisse fra 1905 (Statens Museum for Kunst) som ligeledes hang som reproduktion over arbejdsbordet. Matisses lethed i omgangen med farverne beundrede han.

Og så var der som før nævnt Turner, hvis mesterlige akvareller, Harald Henriksen i særlig grad faldt for. Og hvis man vil, kan man måske aflæse den store engelske malers inspiration i de mange akvareller, som Harald Henriksen senere selv blev en talentfuld udøver af.

ANDRE INSPIRATIONER

Også en række danske kunstnere betød fra begyndelsen meget for hans udvikling og syn på kunsten. Først og fremmest Johan Thomas Lundbye, hvis uovertrufne evne til at male en himmel i særlig grad betog Harald Henriksen. Men også L. A. Ring og Dankvart Dreyer og deres billeder var vigtige pejlemærker. Eksempelvis fik Dreyers Brandsøbilleder ham til at besøge Lillebæltsøen for selv at arbejde der.

Og naturligvis var Henriksen en stor beundrer af de fynske malere og deres poetiske naturskildringer – han var jo trods alt fynbo. Især Johannes Larsen og Fritz Syberg betød meget. Larsens grafik og tegninger vendte han altid tilbage til. Og det var ikke kun for fuglenes skyld.

Alligevel er det ikke voldsomt tydeligt, hvilke kunstnere han påvirkedes mest af, hvis man mere strikt skal måle det på hans egne værker. Han var mere let i tonen end mange af sine samtidige. Han mestrede nok det koloristiske, men det var mere i det grafiske, han havde sin egentlige styrke.

Tegning, akvarel, træsnit

For Harald Henriksen kunne oliemaleriet slet ikke stå alene. Som det lå i traditionen, var oliemaleriet "det fineste". Derfor måtte han bemestre det. Det gjorde han, men man så tydeligt, at han egentlig hellere ville udtrykke sig på anden vis.

Som for mange andre kunstnere var tegningen forudsætningen for det hele, og han tegnede glad og gerne, når han kunne slippe af sted med det. Små skitser og store skitser. De fleste kunstnere på Harald Henriksens tid havde altid en skitseblok med sig, når de tog hjemmefra.

Akvarellen lå fra start godt til hans hånd. Det er en særlig kunstart, for man skal ramme præcist i første anslag. Akvarellen er en mere "musikalsk" og spontan udtryksform end det tunge oliemaleri. Den skal så at sige ligge i håndleddet, og kræver en afslappet og dog koncentreret indsats. Når man har ramt rigtigt, ser den let og ubesværet ud.

Det er idag først og fremmest for sine akvareller Harald Henriksen huskes. Her "nåede han sine smukkeste resultater" som det blev skrevet ved hans død. De blev altid lavet på stedet – det vil sige ude i naturen. I de første år med en svag tuschskravering som holdepunkt. Senere med en let blyantstreg til konturen, som ikke var synlig i det færdige billede. Men ellers færdiggjort på et par timer eller fire, i én proces, og vådt i vådt, når bløde overgange, særligt i himlen, skulle

Akvarelskitse, 1945
17,5 x 26 cm

Akvarelskitse, 1945
17,5 x 26 cm

Fra en af skitsebøgerne. Akvarelskitserne er tænkt som forstudier til mulige træsnit. De er hurtigt nedkastet, men virker alligevel forbavsende færdige og helstøbte.

laves. Der var aldrig tale om at han gjorde billedet færdig hjemme i atelieret. Det skulle – for at være rigtigt – fuldendes på stedet.

Han var uhyre pedantisk og omhyggelig omkring sin arbejdsproces. Han ville ikke forstyrres. Og vejret skulle være betydelig skrapt, før han opgav. Ruskede og blæste det for meget, fandt han plads bag en medbragt læskærm. Kun regn og meget stærk blæst holdt ham inde. Frostgrader klarede med lidt sprit eller glycerin i akvarelvandet – og en stor fåreskindspels. I sommerhalvåret overnattede han tit i sit telt. Transporten ud til stederne var tog og cykel. I de sidste to år arbejdede han i et lille transportabelt skur på hjul, som han havde stående på en gård i Brøndbyøster og som han slæbte ud over markerne til motivet.

Perfektionistisk som han var, skulle helhed, komposition og detalje være helt i orden, før han godkendte sit billede. Ofte kom han hjem med to akvareller efter en dag. Og ikke sjældent blev det ene eller begge kasseret, hvis han ikke var tilfreds. Især himlen, fandt han, var svær at fastholde. Den skulle indfanges på den helt rette skrøbelige og sitrende præcise måde.

En sten i en snor kunne være nødvendigt for at forhindre staffeli og bræt i at flyve bort i vinden.

I VÆRKSTEDET

Men også træsnittet var en udtryksform, han holdt af og tidligt begyndte på. Der fandtes en solid dansk grafisk tradition. Kunstnere som Johannes Larsen, Aksel Jørgensen og Povl Christensen havde udviklet træsnittet til en smuk folkekunst, ikke mindst fordi træsnittet ofte blev brugt til bogforsider og bogillustrationer.

Træsnittet kræver tålmodighed af sin udøver, man arbejder jo med en træplade og den struktur der er bundet i træet. Her kunne Harald Henriksen arbejde med materialet og langsomt bygge sit billede op, så det organisk voksede frem. Og det lykkedes ham ofte at træffe samme lette stemning i træsnittet som i sine akvareller.

I de første år arbejdede han i sort/hvidt, men begyndte så at tilføje nogle få farver. Fra begyndelsen af 1920'erne udviklede han en særlig teknik. Han anvendte plader af pæretræ, som han enten skar i eller brændte ned i med en benzinbrænder. Farverne blev påført med valse og med pensel og overført til tyndt Japanpapir, som efter tørring blev monteret på hvid karton. Oplaget var sædvanligvis 50 – 100 eksemplarer, men på grund af teknikken var der ikke to, der var helt ens.

"Han ville ikke forstyrres..."

Fjordlandskab, forårslys
Farvetræsnit, 30 x 40 cm

Hans holdning til træsnittet hang også sammen med muligheden for at skabe kunst til få penge. Han formulerede det sådan: ”Jeg holder af at få mine billeder ud til et stort publikum, til alle samfundslag... alle lige fra chefen til yngste kontorist kan få råd til at erhverve dem”. Det nåede han også, selvom mange af hans arbejder idag er forsvundet. På grund af forkert behandling er flere akvareller og træsnit blegnet og gulnet. Flere af de grafiske værker findes dog på Statens Museum for Kunst, i Kobberstiksamlingen. Og ellers hos private samlere.

En kritiker skrev: ”De lyse lette Farver har altid præget Harald Henriksens Træsniitkunst. Ligesom Køye og Oluf Jensen (to samtidige kunstnere, forf.) i deres Raderinger har han i det lette Træsniit undertiden benyttet alene de grå og sorte Toner med Dominant af en enkelt ren Kulør”. Og det hed videre: ”Ofte står han sig også ved at holde sig til den sorte og hvide Virkning. Et Blad som November med Forgrundens dekorative Ask, eller Vinterlandskabet med den gamle Eg hører til hans bedste Arbejder på dette Område. Farverne kan undertiden blive lidt skarpe eller stofløse, særlig den grønne. Det er sjældent, at et Farve-Blad lykkes så smukt som det vinterlige fra Bogenæs, med de spejlende Træer, det er helt japansk i sin Karakter”.

Og det var netop en betegnelse Harald Henriksen ofte fik hæftet på sig – ”helt japansk”. Ganske rigtigt, for han var dybt optaget af det japanske træsnit og dets grafiske sprødhed og lethed. Han havde tidligt set de forfinede billeder af de japanske mestre, for eksempel Ando Hiroshige (1797-1858), hvis poetiske træsnit ikke siden er overgået.

Landevej med træer, vinter
Farvetræsniit, 25 x 29 cm

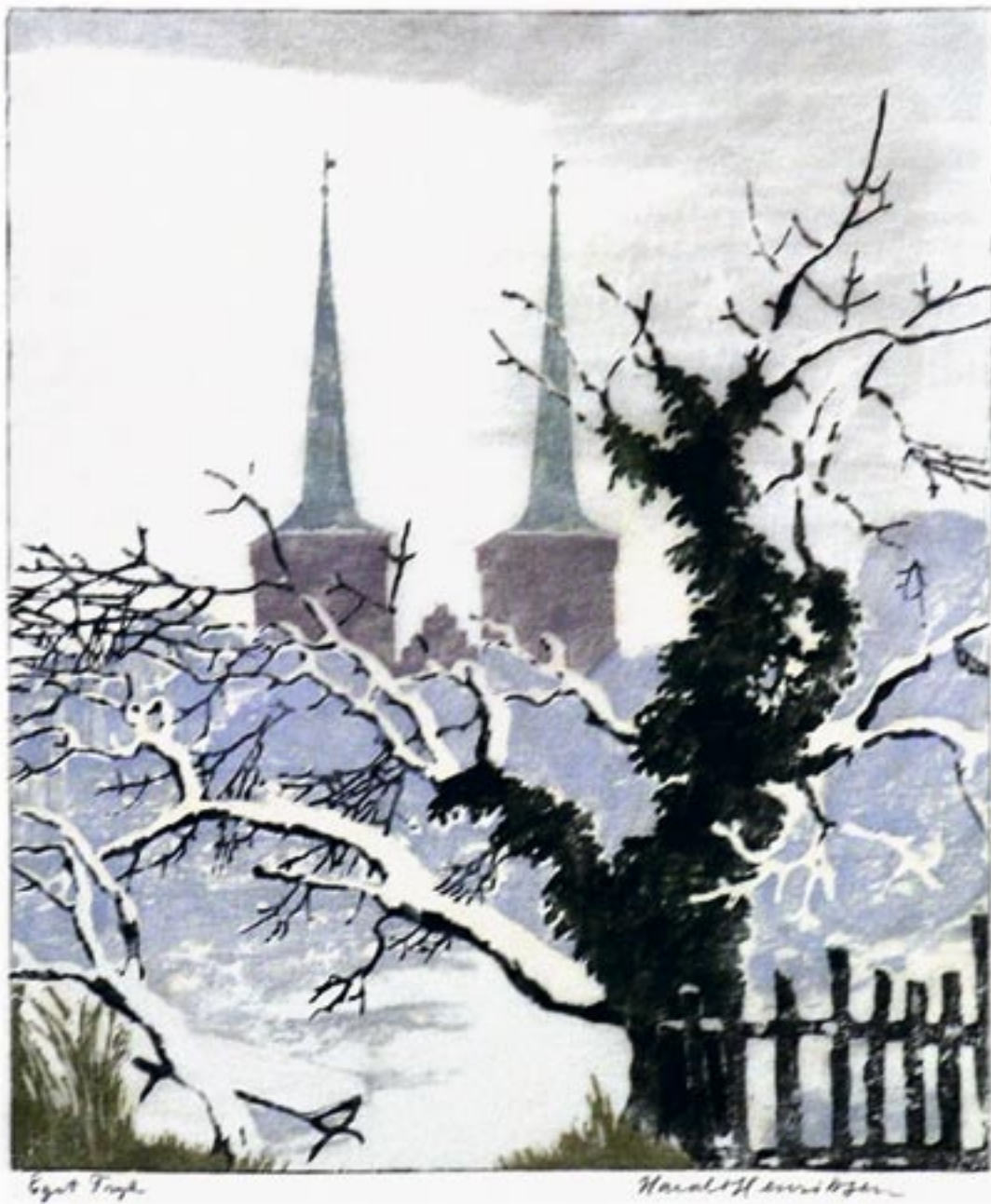

Bognæs, vinter
Farvetræsnit, 23 x 31 cm

Bognæs, ca. 1926
Akvarel, 45 x 59 cm

Roskilde Domkirke, vinter
Farvetræsnit, 40 x 34 cm

Eg ved strand, Skejten, vinter ca. 1930
Farvetræsnit, 35 x 45 cm

Vinter ved en kyst, Bramsnæsvig, 1924

Farvetræsnit, 30 x 44 cm

MAGASINET

Dagbladet Politiken satte med sit søndagstillæg Magasinet en ny standard inden for dansk illustrationskunst. Her boltrede tidens bedste tegnere sig. Ib Andersen debuterede i Magasinet i 1927, men han var ikke alene: Valdemar Andersen, Hans Bendix, Svend Brasch, Sikker Hansen, Adolf Hallman, Arne Ungermand og mange andre kunne ses i Magasinet, der desuden kunne byde på noveller, artikler og reportager fra nogle af tidens bedste penne.

Også Harald Henriksen blev inviteret til at bidrage. I 1938, da Viggo Cavling var redaktør, tegnede han således to forsider til Politikens Magasinet. Det ene, "Sensommerdag på Kongens Nytorv", var et stemningspræget billede af en solfyldt dag, hvor skyggerne hviler blødt over den smukke plads, med træerne i midten og biler og sporvogne og mennesker på gaden. Fra Magasins bygning vejer to små gule flag, og himlen er blank og høj med et par mørknende skyer stiltfærdigt på vej.

Mindst lige så stemningsfuld er hans forsidedegning for konkurrenten "Berlingske Søndag" fra 1936. Der er tale om en akvarel, med motivet hentet udenfor Frederiksberg Have. Teksten underneden lyder "Sneen er ikke blot besværlig, også smuk". I forgrunden ses et par cyklister på gaden. På fortovet venter nogle mennesker, formentlig på en sporvogn, ved siden af en avisstander. En mor kommer gående med sin barnevogn. I parken bag gitterstakittet ses de nøgne grene smukt mod en svagt rosa og gult farvet himmel. Skyggerne falder blødt henover stakittet og vejen uden for. Vejen er blank af is og sne. Det er en mesterlig akvarel, som viser Harald Henriksen, når han var bedst. Billedet er et digt, en lille fortælling. En karakteristisk københavnerstemning, truffet ned til mindste detalje.

For Harald Henriksen var også byen et landskab, med sine topologiske højdepunkter og sin egen form for hektisk dramatik.

Et liv i kunst – liv i kunsten

Hvorfor bliver man kunstner? Det er der ingen enkel forklaring på. Næsten alle børn tegner, og næsten alle børn holder på et tidspunkt op med at tegne. Nogle få fortsætter og udvikler sig. Og en mindre del af dem bliver kunstnere. Harald Henriksen vidste tidligt, at han ville være maler. Men på den tid var det ikke nogen nem beslutning at gennemføre. Der var ingen statsstøtte som i dag. Og mange anså kunstnere for en særlig form for dagdrivere, der kom for nemt til deres kunst. For mange bedsteborgere var der noget letsindigt og bohèmeagtigt ved det at være kunstner. Helt fornuftigt var det bestemt ikke.

Men Harald Henriksen holdt stædigt fast i sin drøm. Han knoklede hele tiden for at blive bedre og stillede store krav til sig selv. Men han var også en blufærdig og menneskesky person, og havde det svært med kammeratskaber. Han brød sig bestemt heller ikke om store forsamlinger, og måske af samme grund blev han aldrig medlem af nogen kunstnersammenslutning.

VENSKAB OG STØTTE

Alligevel knyttede han en nær kontakt til malerkollegaen Olaf Rude, som han traf allerede i 1905. Han kom til at beundre Rude, både som menneske og som maler. Han kunne dog også være kritisk over for vennen, når han syntes han blev for "udvendig" og "flot" i sit maleri. Men det er helt sikkert, at venskabet med Rude betød enormt meget for hans egen selvtillid og viljen til at fortsætte som kunstner.

En anden støtte – der også købte flere af Henriksens værker – var kunstsamlere, overretssagfører Thorstein Thorsteinsson, som også stod maleren William Scharff nær. Sagføreren havde et bredt syn på kunst, hvor der både var plads til klassikerne og til det moderne. I

et avisinterview udtalte han: ”Skillelinien trækkes altid galt: Mellem gammelt og nyt, i stedet for mellem godt og dårligt”.

DET SENE VENSKAB

I de senere år var Harald Henriksens nærmeste fortrolige ven Erik Rehling, lektor i dansk sprog og litteratur. Ved 75-årsdagen i 1958 udtalte Erik Rehling bl.a.:

”...hans åbenbed og taknemmelighed overfor tilværelsens rigdomme har givet ham en ukuelighed både som maler og menneske; den får vi bevis for år efter år når vi ser resultaterne af hans flid og ildhu...”

”...i kunstmiljøet er der ikke så lidt selvhævdelse og nid. Men denne kunstner er helt fri for misundelse, – ikke at han er ukritisk, at han kan lide alting, – ingenlunde, men man mærker så lidt til hans uvilje, han taler meget hellere om de ting han kan lide...”

Erik Rehling nævner Johannes V. Jensens bemærkning om litteraturprofessoren Vilhelm Andersen ”der er varme ved ham som ved store dyr”, – og fortsætter:

”...også Harald H. kunne få en til at tænke på store dyr. Han har det store korpus, fylde og vægt. Og der er varme ved ham. Ligesom store dyr oftest er rolige og godmodige, sådan bringes han ikke let ud af ligevægt, lader sig ikke irritere af det som går imod”.

Mødding, Bjergene, 1920
Olie på lærred, 60 x 54 cm

Morgenbord, ca. 1950
Akvarel, 32 x 31 cm

DEN STILFÆRDIGE

Harald Henriksen forblev hele sit liv en stilfærdig kunstner. Diskret. Tilbageholdende, tæt på det hemmelighedsfulde. Og alligevel stædig med sin kunst, – han gik ikke på kompromis. Derudover var han bredt interesseret. Ikke bare i malerkunst, men også i litteratur. Han lærte sig tidligt at læse engelsk og tilegnede sig Mark Twain og Edgar Allan Poe. Han læste med stor fornøjelse Holberg og Blicher og blandt de samtidige særlig Thøger Larsen og Johannes V. Jensen. Og af humoristerne Albert Engstrøm og Storm P.

Politisk set sympatiserede han i 1930'erne og begyndelsen af 1940'erne med kommunismen, men blev aldrig medlem af partiet. Heller ikke på dette punkt var han et gruppemenneske. Han var fra 30'erne glødende modstander af nazismen og dens ideer. Udover at distribuere illegale blade var han dog ikke aktiv i modstandskampen. Harald Henriksen var, skønt kirkelig døbt, konfirmeret og viet, overbevist ateist – i hvert fald i forhold til kristendommen. Hans fornemmelse for det guddommelige lå nok et andet sted. Han stemte i mange år på det Radikale Venstre, og Politiken var husavisen.

Harald Henriksen blev i 1918 gift med malerinden Karen Rasmussen. De slog sig ned i en lejlighed tæt på Frederiksberg Have, og der blev de til det sidste. De fik tre børn og holdt sammen hele livet, selvom ægteskabet ikke altid var uproblematisk. Han var et varmt familiemenneske, og besad en sans for barok humor. Det kom f.eks. frem i en række små dramaer for dukketeater med overraskende dialoger og snurrige og groteske bevægelige figurer, alt lavet i sene nattetimer. De var mindst lige så meget for voksne som for børn.

Igennem året 1960 forberedte han og glædede sig til en separat-udstilling i Bachs Kunsthandel på Gl. Strand, udelukkende med arbejder fra de sidste to år. Han nåede ikke at se den selv. Det blev i stedet en mindeudstilling. Hans sidste tid var ikke svær. I sensommeren 1960 viste de første tegn på lungekræft sig. Han havde altid afsky-

et hospitaler, og ville bestemt ikke lade sig indlægge. Kunstneren anede godt, hvad der snart skulle ske, men han sad hver eneste dag ved sit arbejdsbord. En novemberaften spiste han det sidste måltid med familien – østers og champagne. Derefter gik han til ro på sit arbejdsværelse, faldt i søvn og vågnede ikke igen.

PERSPEKTIV

Harald Henriksen var måske dybest set en drømmer, selv om kunst for ham nok så meget var solidt håndværk og hårdt arbejde. I en af sine dagbøger skriver han om en togrejse på vej ud i naturen for at male: ”Jeg søgte at slumre i Toget, men da jeg hørte Toget passere Broen ved Ejby sendte jeg en Tanke til mit kære Forårsmotiv dernede”. Der ventede altid et nyt billede ved rejsens ende. Drømmen om det gode billede forsvandt aldrig.

Kunsthistoriens hukommelse er tit forfærdende kort. Det nye spærrer ofte for udsigten bagud. Og hvorfor nu læse disse linjer og se disse billeder om og af en maler som Harald Henriksen? Egentlig enkelt: Fordi han repræsenterer en stærk og smuk tradition i dansk kunst: Den følsomme naturbeskrivelse. Med lyrisk nerve og poetisk musikalitet indfangede han en natur, som var engang, og som dog stadig kan findes uden for vore vinduer, hvis vi ser efter. Han havde sans for det upåagtede i naturen og sans for de stille dramaer, som vejrliget kaster henover landskabet.

Han havde sit indiskutable særpræg. Få kunne som han arbejde med kontrasten sort-hvid, så det sitrede i billedet. Det kan fortolkes som en hang til melankoli, men var nok snarere hans særlige grundtone, som han bemestrede og hele tiden ønskede at forfine.

I dag er store dele af kunsten – på godt og ondt – givetvis langt mere spektakulær (og larmende) end før. Men det må aldrig få os til at glemme de små nuancers kunst eller stemningens særlige form for kammerspil. Den repræsenterede Harald Henriksen, enkelt, intimt

og lydhørt. Kunst er et stykke natur set gennem en kunstners temperament, sagde Emile Zola engang. Og man kan tilføje: Harald Henriksen var en følsom iagttager, der delte sine iagttagelser med os andre.

Derfor fortjener han at blive husket. På en måde ligesom vi husker de bedste sange fra højskolesangbogen. Og akkurat som vi skal huske de mange andre – kendte og mindre kendte – malere fra dengang i 1920'erne og fremefter, som holdt fast i det bedste fra kunstnere før dem selv. Som gik det nye i møde, uden at fornægte traditionen.

Det gjorde Harald Henriksen netop, på sin egen dybt personlige måde. Han gjorde sig støt og smukt gældende i en vanskelig tid fuld af nybrud og omskiftelser.

Hvad mere kan man forlange? Og er det ikke værd at huske på?

Vinterlandskab, Brøndbyøster, 1960

Et af de sidste billeder, fra januar eller februar.
Akvarel, 46 x 59 cm

Vinterlandskab, Brøndbyøster, ca. 1955

Akvarel, 35 x 47 cm

Fra dagbøgerne

Harald førte omhyggeligt dagbog som dreng og ung mand indtil marts 1905, – desværre ikke senere.

10.12.1901
”... jeg har ved Middagstid lavet min første Studie i Oliefarve efter Naturen – let Cirrus paa ganske lys, svagt grønlig-blaa Himmel”.

10.1.1902
”...naar jeg bare kommer ud, er jeg jublende glad – jeg følger hvert Græsstraa...”.

25.12.1901
”...har malet en Himmelstudie og Bagdelen af en Hest”.

18.4.1902
”...Skoven har antaget den let brunlige Farve der gaar forud for Løvspringet...” ”...Veien snoede sig saa deiligt, og Bakkerne vare saa harmonisk dragne”.

21.3.1902
”...op ad Formiddagen blæste det op til Storm, saa Skylaget skiltes, og hele Resten af Dagen frembød Himmelen de prægtigste Skymotiver med store seilende Klodeskyer med forvitrede og forrevne Strøg... jeg studerede de prægtige Luftte paa Veien”.

27.3.1902
”...malede i 7 Timer, jeg er temmelig utilfreds med Resultatet”.

30.4.1902 (beskriver et billede han er i gang med)
”... der er en sort Regnbyge der hænger lige over Hovedet... den er ved at opløse sig, og længere nede mod Horizonthen er der en klar rød Himmel med et lysere Skybælte over. Jeg er uhyre glad ved den Luft”.

3.5.1902
”... der vare de deiligste Bygeluftte...”.

21.5.1902 (på maletur)
”...lagde mig ned i Græsset paa Skrænten mod Aaen der gled stille og blank af Sted og iagttog hvorledes Dagen og Natten smeltede ind i hinanden”.

22.6.1902
”Kl. 3.47 reiste Moder og jeg til København. Kørte med elektrisk Sporvogn helt ud til Frederiksberg Have. Her stod jeg af og vandrede gennem Haven, hvor der var ganske deiligt, saadanne Belysninger af Træerne har jeg aldrig før set. Kørte med Automobildroske for første gang. En Bil vækker megen Opsigt, og mange stod maabende og saa efter den... var på Glyptoteket, saa igen Eckersberg, Krøyer og den herlige Lundbye...”

26.6.1902
”Har anskaffet mig en ny Børstepensel 1½ tomme bred, saa med den kan jeg sandelig præstere secessionistisk Kunst”!

15.10.1903
”Forretningslivet maa snart have en Ende. Jeg mærker hvorledes det anspændte Arbeide tager min bedste Kraft... skrev hjem til Moder om hvor lidt den hele Tilværelse, selvom jeg kunde opnaa en god Stilling i Banken, frister mig... paa den anden Side hvilken brændende Lyst jeg har til at blive Maler – og til at være sandhedssøgende – det er det jeg vil.”

19.10.1903
”...jeg føler en Kraft til noget mere end at tæres hen paa et Bankkontor.” ”...jeg maa vinde min kære Moder, der er saa god, for mine Idéer.” (men det lykkedes ikke)

8.11.1903 (beskriver et selskab hos sin kontorchef)
”...det er tomt og kedeligt med de Middage. Jeg haaber ikke jeg nogensinde bliver en ”Middagsberre”, – nei, alene med Naturen, ... jeg ville gerne bo paa Sprogø”.

”...der var en Orgeltone i den tavse, strenge Skov – jeg søgte at lære af Træerne at strække Arme og alle Fibre veirende ud...”.

”Efter at have arbejdet nogle Timer hos Tetens havde jeg en velsignet tankekoncentreret Følelse som kommer ved indgaaende Studium og Trængen ind i Opgaven... det opnaas vist kun gennem Kerlighed til Motivet”.

December 1903 (en snevejrsmiddag med klar sol)
”...jeg fik den samme beklemte Fornemmelse da jeg nærmede mig Motivet, jeg var ligefrem bange for det, Hjerteangst, ligesom jeg skulde til Eksamensbordet, for ikke at kunne male. Hvor Solen ikke skinnede, stod tindrende blaa Skygger... nogle Træer, en Laage, en Stub, her skal det være... jeg har aldrig i mit Liv set noget lignende... jeg frøs slet ikke, men mine Hænder var stive og kolde”.

Julen 1903 (hjemme i Odense, er ude at "se til mine Motiver")

"...*Veiens Slyngning nedad Bakken mod Aaen, – et Stykke Vei jeg i Tankerne altid vendte tilbage til med den Forelskedes Glæde...*" "...*den sidste Sne borte, den fugtighedsrættede Jord, ret hvad jeg kalder Foraarsjord... de gamle Popler paa Gærdet, et vidtstakt Landskab med fjerne Skove, fuldendt i Compositionen...*" "...*jeg følte mig paa den Tur saa fri og sendte en haanlig Tanke til min trebenede Kontorstol i Landmandsbanken...*".

1.2.1904

"*Hos Tetens gaar det godt. Jeg tegner hver Aften Kl. 8-10½. Det er lykkelige og lærerige Aftener jeg tilbringer der. Jeg ved at det er et godt Tegn naar han sidder længe og kigger paa det før han siger noget. Det er som naar en Byge trækker op, og Virkningen naar han har talt er ogsaa som en Byge paa en støvet Dag...*".

1.3.1904

"*Var i Det Kgl. Teater til Liden Kirsten. Jeg ynder denne rene nordiske Musik, og vil søge at samme Toner klinge i mine Billeder*".

9.3.1904

"*Kl. 11 trak der pludselig Skyer op over den blaa Himmel, men bløde, fugtige, elskelige Skyer*".

1.10.1904 (på cykel til Fyns Hoved)

"...*høje Klodeskyer, den Luft jeg elsker højt... lange Poppelgærder, fine linier i Landskabet... jeg saa mange Ting jeg senere engang vil bringe frem paa Lærredet*."

10.3.1905

"...*saa Tetens' tre Billeder der skulde paa Foraarsudstillingen. Zahrtmann havde været og set dem og havde skældt ud over dem*."

Fra breve

3.7.1908, i Australien, til en god ven

”... jeg bor hos min Bror paa Landet. Jeg rider ud og søger efter Motiver – har malet en Del. Gik paa Bjørnejagt og om Natten naar det er Maaneskin ud at skyde Opossum i Træerne. Jeg samler Skindene, de ere deilige...” ”...jeg har ikke som det var lovet mig faaet Plads i en Bank, heldigvis, men laver de mærkværdigste Ting. De sidste ti Dage arbejdede jeg som Malersvend paa et Hus og tjente derved 40 Pund... (ca. 80 Kroner)”.

September 1916, til sin tilkommende om sine stemningssvingninger

”... jeg er hverken Fugl eller Fisk – det er en Grundskade – og jeg vil aldrig kunne præstere noget stort...” – men nogle dage senere: ”...de gode gamle Tider er kommen igen, nu har jeg en Renaissance i enhver Retning...”.

Vinteren 1920, til hustruen fra opholdet i Frejlev

”Idag var jeg ude i Skejten og malede trods Regn og Blæst... begyndte paa et nyt Billede, en fast og god Trægruppe jeg har drømt om...” ”...til de sidste Dage vil jeg gemme to Akvareller, – efter de tunge Oliebilleder maa Haanden have lov at muntre sig lidt”.

7.1.1924, til hustruen fra Bramsnæsvig

”Jeg er glad for at arbejde her, – der er vanvittigt forrygende dejligt. Jeg staar ude paa Plads ½ time før Solopgang. Det er vildt at forsøge at male et Landskab i blaa Silhouet med Morgenrøden, der toner frem og lægger et rosa Skær over den tilfrosne og tilsneede Fjord...” ”...jeg havde gravet en Plads ud af en stor Snedrive hvor jeg skulde staa, men saa blev det Isslag, saa jeg tog fat paa en Akvarel inde fra Vognporten...”.

Januar 1944, Lellinge, til hjemmet

”Vejret er smuset, diset, kort sagt dejligt...” ”...vaade, beskidte Pløjemarken...”.

4.6.1944, fra Odense, til hjemmet

”...Folk der ser mig male Akvarel siger ”naa, nu kan man vel ikke faa Lærred, siden De maa male paa Papir...”.

21.5.1956 skriver han til en ven

...”paa min Liste over Købere staar der en som naar jeg faar fremstammet min Pris, siger: nej, det er for lidt, – jeg vil give saa og saa meget...”.

Et karakteristisk træk var at Harald H. altid prissatte sine billeder urimelig lavt...

19.7.1958, fra Omø, til Erik Rehling

”...Øen overtræffer alle Forventninger, det er ganske simpelt det dejligste Sted vi endnu har været. Motivmulighederne er de rigeste...”.

24.4.1959, til Erik Rehling

”...det danske Vejr har lige fra Drengene spillet en overvældende Rolle for mig...” ”...vejret og dets Skiften været en Grundvold for al min Kunstnertrang...” ”...for mig er alt vokset ud af Vejrliget, særlig ved Vinter- og Forårstid...”.

”...hvad det grønne i Havremarken angår, tror jeg at ingen Farve i sig selv har nogen Værdi, – den får det først gennem hvad den er sat ved siden af, ...er nogen Ting i det hele taget noget i sig selv eller bliver de det først i Forhold til noget andet?...”.

Ved Bramsnæsvig, vinter 1935

Farvetræsnit, 20 x 27 cm

Tidlige arbejder

Fynsk landskab, 1906
Akvarel og tuschpen, 23 x 31 cm

Tusmørke ved Lersøen, ca. 1906
Olie på lærred, 41 x 58 cm

Landskab, 1907
Akvarel og tuschpen, 36 x 46 cm

Tisvilde, 1912
Akvarel og tuschpen,
36 x 54 cm

Stynet træ, 1906
Studietegning, 54 x 39 cm

Vinterlandskab, 1917
Olie på lærred, 68 x 97 cm

Bylandskaber

Harald Henriksen var også bymenneske. Han boede i byen og holdt af dens hurtige, flimrende liv. Københavnerbillederne, som også er en slags landskaber, afspejler den mentale kontrast mellem bylivet og det simple og barske – men frie liv ude i landskabet.

Nytorv og Gammeltorv, ca. 1938
Akwarel, 35 x 49 cm

”Når Danmarks Natur skal beskrives, burde København omtales først. Her mødes Vejrliget med det ’Landskab’ der er ejendommeligt for en Storby, Gader, Parker, Trafikken, Fortovet”

Johannes. V. Jensen i Myten ”Danmarks Natur”

Udsigt fra Rundetårn, 1931
Farvetræsnit, 42 x 52 cm

Kongens Nytorv, 1928
Farvetræsnit, 38 x 51 cm

Gravkøen, Vesterbrogade, 1930
Farvetræsnit, 36 x 48 cm

Nørregade ved Domkirken, 1924
Tuschtegning 22 x 26 cm

Tidligt forår på Frederiksberg bakke, 1927
Olie på lærred, 77 x 99 cm

Bænken, ca. 1922
Træsnit, 22 x 30 cm

Dragespringvandet,
København, ca. 1925
Træsnit, 20 x 22 cm

Frederiksberg Allé, ca. 1930
Træsnit, 22 x 23 cm

Fasanvej, regn, 1951
Olie på lærred, 58 x 46 cm

Trinitatis Kirke, vinter 1940
Akvarel, 45 x 59 cm

Hverken by eller land

– eller midt imellem: den romantiske parkhave.

Frederiksberg Have rummede med sin historiske atmosfære mange motiver og øvede stor tiltrækning. Her den store plæne på to forskellige årstider.

Plænen i Frederiksberg Have, forår 1926

Farvetræsnit, 36 x 49 cm

Plænen i Frederiksberg Have, sne, 1927

Farvetræsnit, 36 x 49 cm

Andre arbejder

Fra Brøndbyøster, ca. 1946

Akvarel, 43 x 55 cm

Københavns vestegn var i 1940-50erne stadig bondeland med flade marker, gårde og små landsbysamfund. Det var overkommeligt at cykle herud – eller tage toget, som her til Brøndbyøster.

**Åleruse, Thurø,
ca. 1932**
Akvarel, 48 x 64 cm

Havn, Omø, 1957

Akvarel, 45 x 60 cm

Harald Henriksen tilbragte somrene 1957 og 58 på Omø i Storebælt.

Selvom øen er flad og uspektakulær, fandt han en stor motivrigdom og følte sig – nu 74 år gammel – stærkt inspireret.

Sø med rørskov,
ca. 1942
Akvarel 46 x 59 cm

Å i tøjbrud, Lellinge, ca. 1946
Akvarel, 45 x 57 cm

Tidligt forår ved en å,
ca. 1945
Akvarel, 44 x 57 cm

Plov i sne, Bramsnæsvig 1924
Farvetræsnit, 30 x 44 cm

**Udsigt mod Mejlø
fra Fyns Hoved,
1915**
Akvarel, 48 x 62 cm

I sommeren 1914 malede Harald Henriksen sammen med Olaf Rude på Fyns Hoved. De boede i de samme små træskure på stranden, der nogle år tidligere havde været den børnerige familien Sybergs sommer-residens (og som Johannes. V. Jensen har beskrevet). I 1915 vendte Harald tilbage og lavede denne lille skitseagtige akvarel, som er det eneste der findes fra disse besøg.

Klint ved en fjord, 1948
Farvetryk på gipsplade 21 x 28 cm

**Efterår ved
Damhussøen, 1924**

Sepia-akvarel,
30 x 43 cm

Vinterlandskab, 1937
Akvarel, 26 x 39 cm

Landskab, november
Akvarel, 33 x 42 cm

**Schweizerhuset,
Frederiksberg Have**
Akvarel, 46 x 62 cm

Tibirke Bakker, 1936
Akwarel, 47 x 62 cm

**Forårslandskab
med en bæk**
Akwarel, 46 x 59 cm

Dragsmølle
Akwarel, 46 x 61 cm

Akvarelskitse, 1947
20 x 31 cm

Ved Roskilde fjord, frostvinter
Akvarel, 27 x 37 cm

Tidlig forårssol,
Roskilde, 1927
Farvetræsnit,
34 x 44 cm

Markblomster, 1956
Akvarel, 73 x 93 cm

Vindueskarmen, ca. 1945
Akvarel, 46 x 59 cm

Allinge, 1923
Olie på lærred, 51 x 72 cm

**Sommerlandskab
med roehakker**
Akvarel, 43 x 55 cm

Sommereng, ca. 1950
Olie på lærred,
50 x 64 cm

Stemmeværk, vinter
Farvetræsnit, 27 x 33 cm

Kalundborg, 1923
Olie på lærred, 62 x 85 cm

Have i sne
Farvetræsnit,
47 x 57 cm

Busk og krager, ca. 1930
Farvetræsnit, 37 x 50 cm

Vinterlandskab, Bramsnæsvig 1935
Farvetræsnit, 38 x 50 cm

Vinterlandskab med mølle
Farvetræsnit, 18 x 26 cm

**Vippebrønd,
Bramsnæsvig,
ca. 1935**
Farvetræsnit,
29 x 43 cm

Eget Træg
Harald Henriksen
Stynede popler, 1949
Farvetræsrit, 25 x 30 cm

Eget Træg
Harald Henriksen
Egetræer, Skejten
Træsrit, 24 x 28 cm

Udsigt over Bramsnæsvig, 1928
Farvetræsrit, 36 x 48 cm

Et gærde, forår 1954
Olie på lærred, 54 x 70 cm

Gammel fisker, Langø ved Fyns Hoved, 1946
Akvarel, 45 x 57 cm

Det er mere end svært at male portræt i akvarel, og han gjorde det næsten aldrig. Billedet stammer fra et længere sommerophold i 1946 hos en fiskerfamilie på Langø.

Marker, tøsne
Farvetræsnit, 20 x 34 cm

**Ved Hindsgavl,
udsigt til Fænøssund, ca. 1934**
Farvetræsnit, 30 x 41 cm

**Vej med telefonpæle,
ca. 1950**
Akvarel, 35 x 41 cm

Hesterive November, Bramsnæsvig, 1926
Farvetræsnit, 23 x 27 cm

Roskilde, blomstrende frugtræer, 1926
Farvetræsnit, 35 x 43 cm

September
Akvarel, 32 x 47 cm

Udsigt over havnen fra Strandgade, 1935
Akvarel, 43 x 54 cm

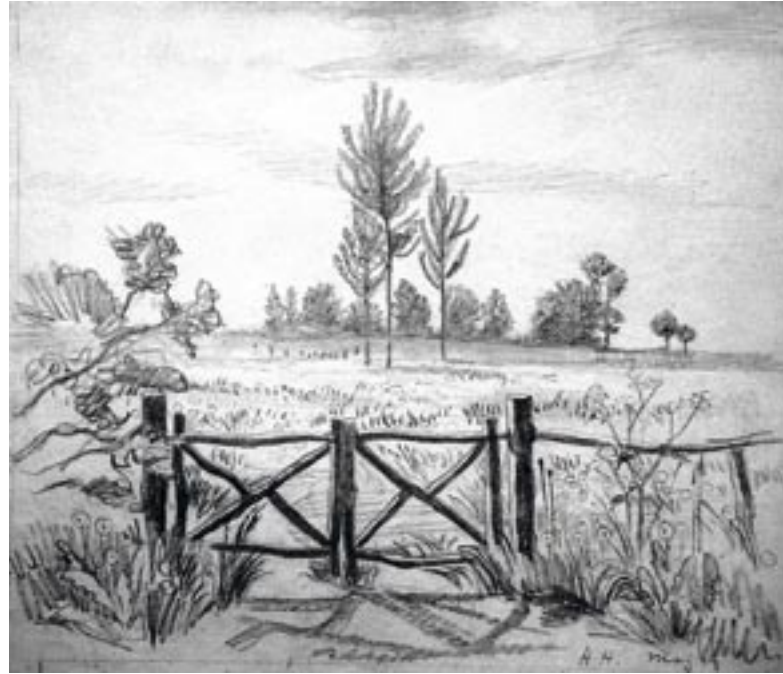
Egetræer, Skejten, 1920
Akvarel, 41 x 52 cm

Fra Skejten.
Farvetræsnit,
15 x 20 cm

Blyantsskitse
til farvetræsnit,
30 x 35 cm

Blyantsforlægget kunne være lige så interessant som farvetræsnittet

Moseder i maj, 1949
Farvetræsnit,
28 x 32 cm

Vinterlandskab, ca. 1942
Farvetræsnit, 18 x 28 cm

Efterord

Baggrunden for denne bog er mit mangeårige ønske om at dokumentere min fars liv og værk. I udgangspunktet var jeg kun bekendt med 30-40 af hans billeder, men ved efterlysning og anden søgning har jeg rundt i landet fundet 335 værker, store og små, olieblade, akvareller, træsnit, tegninger og skitser, tidsmæssigt spændende fra 1905 til 1960. Indtil videre – kan man tilføje, for der dukker stadig nye ting op.

En yderligere grund til at dette arbejde måtte gøres nu er, at papirbilleder (akvareller og træsnit) er skrøbelige, fordi de let skades af lys, snavs og fugt, hvis de ikke behandles omhyggeligt (museerne udstiller jo kun akvareller i mørkerum med speciel belysning). Indenfor en overskuelig årrække kunne mange af dem derfor være gået til.

Udover billederne bygger Ole Lindboes tekst på udforskning af det kildemateriale der foreligger, herunder breve, dagbøger, presseklip samt hvad jeg selv ved og husker.

Jeg skylder alle de mennesker tak, som har åbnet deres hjem for mig og ladet mig se og fotografere de billeder, de ejer. Det samme gælder de fire museer, der har vist stor velvilje. Det Kgl. Teaters Arkiv og Bibliotek takkes for venlig assistance.

Vi vil også her takke Ny Carlsbergfondet, Felix-fonden, Konsul Georg Jorck & hustru Emma Jorcks Fond, Velux Fonden og Kong Frederik og Dronning Ingrid's Fond for støtte til udgivelsen.

Endelig vil jeg sige tak til min kone Birgit for hendes uvurderlige hjælp og støtte gennem hele projektet.

Harald Henriksen var aktiv i mere end fem årtier, altid arbejdsom og ivrig for at gengive hvad han så. Hans tekniske mesterskab udvikledes og forfinedes med årene, men han holdt fast ved sit stilistiske udtryk. Han var ikke en kunstner der brød nye veje eller flyttede grænsepæle. Han blev hvor han var, og derfor synes han at være på vej ind i kunsthistoriens store glemmebog.

Nu har han fået sin egen bog.

Hans Henriksen

LITTERATUR

Hanne Abildgaard: Ny dansk kunsthistorie. Tidlig modernisme, bind 6
Palle Fogtdal, København 1994

Poul Uttenreiter: Maleren Olaf Rude
Rasmus Navers Forlag, København 1946

Kai Flor: En malers Minde
Berlingske Tidende, 18.11.1960

P. Weilbach: Kunstnerleksikon
4. udgave, København 2000

Arkivmateriale fra Hans Henriksen

HARALD HENRIKSEN

Fødes 3. 8. 1883 i Odense
Rejser til København 1903
Ansæt i Landmandsbanken 1903-11
Kostumier ved Det Kgl. Teater 1915-23
Kurantmaler ved Den Kgl. Porcelænsfabrik 1912-30
Signerende unikamaler sammesteds 1948-60
Gift med Karen Elisabeth Rasmussen 1918
Får tre børn 1919, 1922 og 1933
Dør i hjemmet 7. 11. 1960

UDDANNELSE

Elev af Vilhelm Tetens 1904-06
Elev af Holger Grønvold 1906-07
Elev af Johan Rohde på Kunsternes Studieskole 1912-13

VIGTIGSTE UDSILLINGER

"De Tretten" 1909 (som gæst)
Kunsternes Efterårsudstilling: 1913-16
"De Syv", i Grønningens bygning "Indianerhytten", 1916
Charlottenborgs Forårsudstilling: 1916-1960 (undtagen årene 1947 og 1953)
Charlottenborgs Efterårsudstilling: 1922, 1928, 1937, 1943-47, 1949
Grafisk kunstnersamfund: 1917-18, 1931, 1937, 1952-58, 1960
Nordisk Grafisk Union: London 1938

Separatudstillinger:

Fru Vige & Co., Kbh. 1920. Kunstboden, Kbh. 1923. Kunstsalen, Kbh. 1923,
1938, 1942. Ramme-Larsen Kbh. 1935. Bachs Kunsthandel, Kbh. 1960

LEGATER

Akademiets Stipendier 1918-20
Det Rongeske Legat 1920

REJSER

London 1908
Australien 1908-09
Berlin 1927
Firenze 1954
Rom 1959

REPRÆSENTERET I

Statens Museum for Kunst (Kobberstiksamlingen)
Københavns Bymuseum
Museum Sønderjylland (Åbenrå)
Struer Museum

